

RIDICAREA *IN SITU*, RESTAURAREA ȘI CONSERVAREA UNUI CUPTOR DE OLAR DIN SECOLELE III - IV

Răzvan Găvan*

Cuvinte cheie: *Banat, sec. III – IV, cuptor olar, restaurare, conservare*

Keywords: *Banat, 3rd – 4th centuries AD, pottery kiln, preservation, restoration*

Locul descoperirii

Cuptorul a fost descoperit în cadrul cercetărilor arheologice preventive pe șantierul arheologic de la Timișoara – *Freidorf* din anul 2006. Aceste cercetări au fost conduse de către domnul dr. Mircea Mare, arheolog la Muzeul Banatului¹. După descoperirea cuptorului, la sugestia responsabilului de șantier și cu sprijinul directorului Muzeului Banatului, Dan Leopold Ciobotaru și a doamnei prof. dr. Doina Benea de la Universitatea de Vest Timișoara, s-a procedat la ridicarea *in situ* a acestei piese.

Descrierea cuptorului

Piesa este aproximativ rotundă, cu un diametru maxim de un metru. În interior cuptorul prezintă șase brațe de lut ars, care pornesc dintr-un nucleu central și se leagă de marginea cuptorului.

Partea superioară a piesei, respectiv cupola, a fost distrusă din vechime, părți din ea au fost găsite prăbușite în interior. Marginea cuptorului este din lut ars, foarte friabil cu multe fisuri. Brațele bine arse sunt dispuse la aproximativ zece centimetri sub nivelul diametrului maxim al piesei. Aceste brațe sunt pline în interior, și au forma unor spițe de roată de car, cu grosimea cuprinsă între 18-20 cm în diametru (ele nu sunt egale ca diametru), pornesc din nucleul central și se lipesc de peretele cuptorului. Brațele sunt fisurate în zona centrală, fapt ce arată că nucleul a fost clădit inițial, apoi au fost atașate aceste brațe. Cuptorul de olar este slab ars, atât pereții cât și brațele interioare, ceea ce denotă o funcționare de scurtă durată. Fragmentele ceramice descoperite în pământul din jurul cuptorului și din interiorul părții inferioare a cuptorului, sunt de culoare neagră cenușie tipică pentru secolul al III-lea – al IV-lea d. Chr.

Ridicarea „in situ” a cuptorului (fig. 1)

Lucrările de ridicare *in situ* a cuptorului de olar

au fost executate în trei etape:

- După ce s-au stabilit dimensiunile reale ale piesei s-a săpat în jurul ei cu o toleranță de 30 cm. în plus pe fiecare latură. S-a coborât până la indicele de siguranță, acesta fiind pământ steril.

- S-a obținut un paralelipiped cu înălțime de 1,80 m și laturile de 1,60 m s-a început săparea pe sub acesta.

- În cazul acestor ridicări *in situ* cantitatea de pământ fiind foarte mare (aproximativ o tonă cu tot cu obiectul vizat) este necesar ca cel care coordonează lucrarea să fie atent și sigur de etapele care se succed. Având în vedere greutatea foarte mare, există pericolul de accidentare. În acest caz lucrările au fost conduse de restaurator.

S-a săpat sub blocul de pământ și s-au introdus în zona laterală doi dulapi de lemn de 10 cm. grosime pe cant pe două laturi paralele. În acest moment cuptorul se afla protejat în interiorul acestui bloc de pământ iar în interior umplut cu nisip.

A urmat săparea pe sub cuptor, în așa fel încât cei doi dulapi să formeze talpa blocului. În sistem minier, s-a golit pământul în mod progresiv între cei doi dulapi atașându-se talpa din alți dulapi. Construcția tălpii rămâne definitivă și pentru expunerea piesei în muzeu.

Eliberarea pământului de sub cuptor s-a făcut pe câte o treime din această suprafață, la scoaterea pământului introducând câte un nou dulap din lemn. Ultimul dulap s-a introdus prin batere și culisarea primilor doi dulapi. Altfel spus s-a format fundul lăzii de lemn al acestui bloc, aceasta fiind și prima etapă a acestui proces. Construcția lateralelor din lemn ale blocului formează etapa următoare, mult mai simplă decât prima etapă. Întreg blocul se asigură în cutia de lemn prin structuri metalice, în așa fel ca ridicarea *in situ* să fie executată în siguranță.

Ridicarea și transportul blocului s-a făcut cu macaraua iar depozitarea în Muzeul Banatului încheie prima fază a acestei operațiuni complexe².

* Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, 300002 Timișoara.

1. Căruia îi mulțumesc pentru permisiunea de a publica etapele de restaurare și conservare ale acestui cuptor de olar.

2. La ridicarea *in situ* a acestui cuptor de olar au participat studenții: O. Rogoza, I. Gruia, și A. Drența.

Prepararea piesei în vederea expunerii în expoziție (fig. 2)

Această operațiune a cuprins următoarele faze:

- Desfacerea lăzii în care se afla piesa
- Restaurarea și consolidarea piesei
- Conservarea și întărirea piesei

Desfacerea lăzii în care se afla piesa

Demontarea lăzii s-a făcut îndepărtând capacul și două laturi, baza și celelalte laturi rămânând fixe. S-a scos nisipul din interior, acesta fiind pus pentru mărirea rezistenței la transport și pentru a împiedica apariția altor fisuri. S-a continuat șpacluirea și îndepărtarea pământului din interior. Am stabilit ca două din cele șase brațe să fie golite de pământul de sub ele în așa fel încât să rămână suspendate, pentru a se putea vedea modul în care au fost legate de pilonul central și un capăt atașat de marginea interioară a cuptorului.

Restaurarea și consolidarea piesei

Inițial am decis că este necesară eliminarea fisurilor din centrul piesei. Aceste fisuri au fost consolidate cu pânză de sac, aracet și gips de modelaj.

Colorarea s-a făcut cu tempera în tonalitate apropiată cu originalul. Pentru a mări rezistența piesei, am stabilit că este necesară impregnarea cu o soluție compatibilă și reversibilă. În urma consultării cu un alt restaurator în piatră și ceramică, Ion Oprescu, au fost propuse două substanțe de impregnare: tetraetil silicat, paraloid B 72+butilacetat (cod 733).

În urma testelor efectuate pe diferite bucăți de chirpic ars, s-a optat pentru folosirea variantei cu paraloid B72 și butilacetat (cod 733) prin pensulări succesive. Am optat pentru această metodă, deoarece se obține și o bună conservare a piesei. Înainte ca piesa să fie impregnată cu paraloid, este necesară curățirea foarte atentă a zonelor destinate acestui tratament.

Conservarea și întărirea rezistenței piesei (fig. 3)

În urma testului efectuat cu Paraloid B72, în concentrație mai slabă, pe o bucată de chirpic căzută în interiorul cuptorului, soluția a pătruns adânc în structura materialului măbind rezistența. După uscarea soluția creează o peliculă de protecție cu un aspect mat (fig. 4)

În urma șpacluirii am descoperit gaura de alimentare a cuptorului. Aceasta este flancată de doi piloni din lut ars, care pornesc de sub cele două brațe orientate în direcția sud, din poziția inițială de pe teren. Cei doi piloni au o ardere secundară și au necesitat impregnarea.

Gura de alimentare a fost consolidată cu gips

de modelaj și pânză de sac.

În continuare s-a trecut la înlăturarea pământului suplimentar din dreapta și stânga cuptorului. Această operație s-a executat cu ajutorul flexului cu pânză abrazivă pentru piatră. Am ales această metodă pentru a nu crea șocuri și implicit pentru a evita apariția de noi fisuri.

În acest moment piesa este pregătită pentru expunere, urmând a fi executată o vitrină din sticlă în care cuptorul de olar să fie vizibil și protejat din toate părțile. Obiectul beneficiază pentru expunere și publicare inclusiv de un desen complex, care pune în evidență detaliile tehnice (vezi fig. 5 și 6).

THE RECOVERY, PRESERVATION AND RESTORATION OF A 3RD – 4TH CENTURIES AD POTTERY KILN

(Summary)

The kiln have been unearthed during the 2006 October – December archaeological campaign of preventive excavations in the *Freidorf* district of Timișoara. Given the importance of the find, it had been decided to be recovered and transported to the Banat Museum, in order to be preserved and restored.

The kiln is roughly circular, made of clay, one meter in diameter and has six inner symmetrical „arms”, starting from a central nucleus and connecting to the edge. The cupola had been destroyed in ancient times and parts of it had been found inside. The spoke - like arms, set some 10 cm below the level of maximal diameter, cracked in the central area, are 18 to 20 cm in diameter. Both the inner walls and the arms are poorly burnt, pointing to a short period of use. The black grayish ceramics found around the kiln and in the lower part of the complex is typical for the 3rd – 4th centuries AD.

The author subsequently describes the phases of conservation: removing and lifting of the kiln, preparing for transportation, transportation, opening of the wooden box, consolidating, restoration and strengthening of the piece. Specific details are given for each phase of the process.

The kiln will be exhibited inside a glass case ensuring protection and providing full visibility.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

0 30 cm

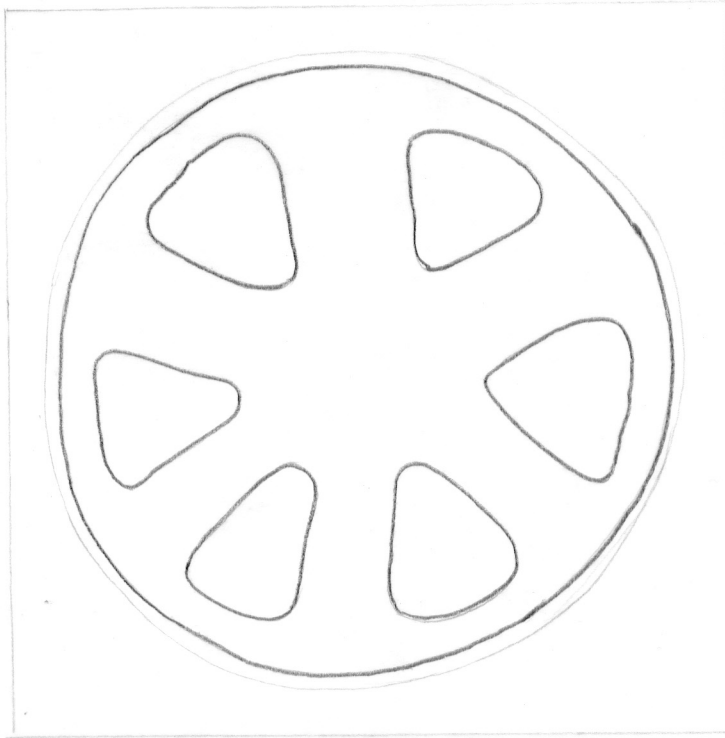
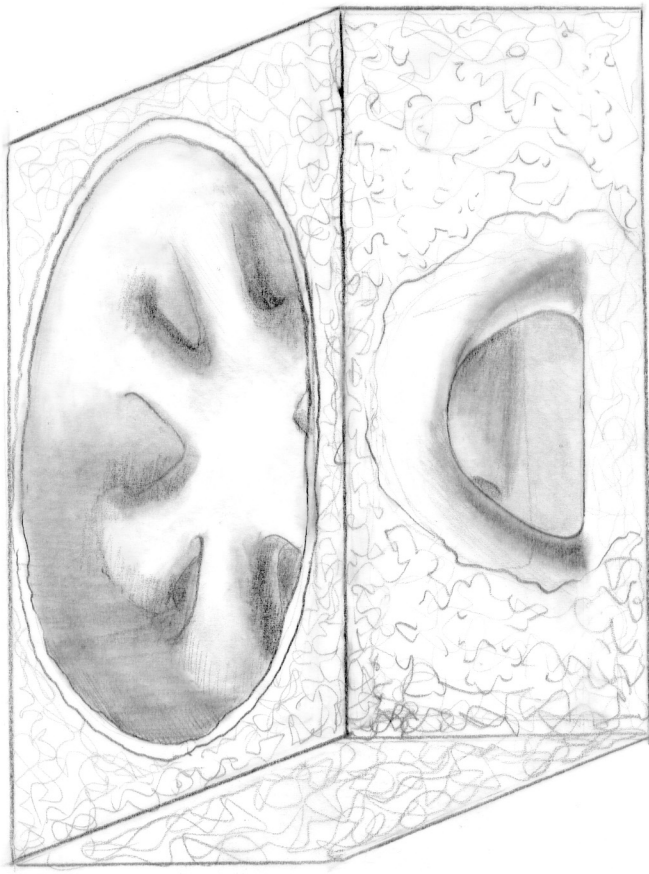

Fig. 5

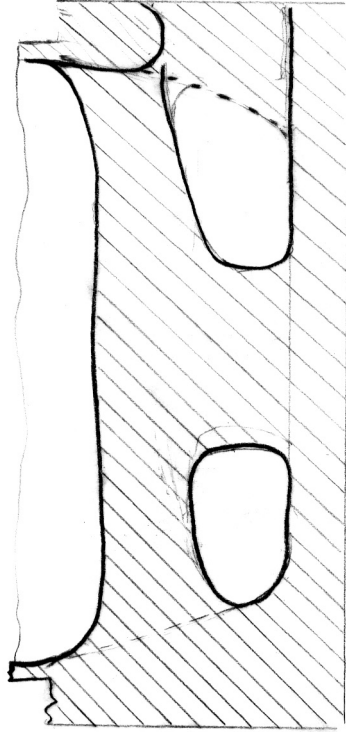

Fig. 6

